

## บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาและเจตนาในการสื่อสารอารมณ์ขัน รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ขันกับความสุภาพ โดยเก็บข้อมูลถ้อยคำสื่อสารอารมณ์ขันจากละครตลกสถานการณ์ของไทยจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ “โคกขุนตระกุลไข” “สามแยกจวงเจริญ” “เฮง เฮง เฮง” “บางรักซอย 9” และ “ช่างสำราญกับสาวร้านชำ”

ผลการศึกษาการใช้วัจนกรรมเพื่อสื่อสารอารมณ์ขัน พบว่าวัจนกรรมที่ใช้เรียกเสียงหัวเราะแบ่งออกเป็น 6 วัจนกรรมกว้างๆ ได้แก่ วัจนกรรมโอ้อวด วัจนกรรมดูถูก วัจนกรรมตำหนิ วัจนกรรมข่มขู่ วัจนกรรมเข้าหาเย้ย และวัจนกรรมเสียดสี การใช้วัจนกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการแสดงออกถึงความก้าวร้าวและความมีอำนาจของตนเหนือกว่าบุคคลอื่นเป็นวิธีการสื่อสารอารมณ์ขันประเภทหลักของการแสดงตลกของไทย

ส่วนการวิเคราะห์การสื่อสารอารมณ์ขันในมุมมองของหลักความร่วมมือในการสื่อสาร พบว่าผู้สื่อสารอารมณ์ขันไม่ปฏิบัติตามหลักความร่วมมือ 2 ลักษณะ ได้แก่ การกระทำผิดต่อคติ และการฝ่าฝืนคติ สำหรับการกระทำผิดต่อคติ พบเฉพาะการกระทำผิดต่อคติความสัมพันธ์ซึ่งมักก่อให้เกิดความหมายบ่งชี้เป็นนัยสนทนาที่สามารถสื่อความตลกได้ ส่วนการฝ่าฝืนคติซึ่งพบทั้ง 4 คติ อาจใช้เป็นกลยุทธ์ในการถ่ายทอดอารมณ์ขันได้เช่นกัน เอกลักษณะของการสื่อสารอารมณ์ขันชนิดหลังนี้เป็นความจงใจกล่าวเท็จเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจผิด เมื่อผู้พูดเปิดเผยความจริงในสิ่งที่เคยโกหกผู้ฟังเอาไว้ จึงทำให้เกิดเสียงหัวเราะขึ้น โดยมีสาเหตุ 2 ลักษณะ ได้แก่ ผู้พูดรู้สึกเหนือกว่าที่ตนสามารถหลอกให้ผู้ฟังเข้าใจผิดได้ ส่วนอีกสาเหตุหนึ่ง คือ ข้อมูลที่ได้รับการเปิดเผยภายหลังไม่สอดคล้องกับความคิดของผู้ฟังก่อนหน้านี้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าความหมายบ่งชี้เป็นนัยแบบแผนสามารถสื่อสารอารมณ์ขันได้เช่นกัน

เมื่อพิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ขันกับความสุภาพตามทฤษฎีภาษาสุภาพ พบว่าอารมณ์ขันเป็นเครื่องมือในการแสดงความสุภาพเชิงบวกชนิดหนึ่งซึ่งทำหน้าที่สร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ร่วมสนทนา และช่วยบรรเทาการคุกคามหน้า ถึงกระนั้น อารมณ์ขันอาจเสี่ยงต่อการทำให้ผู้พูดหรือผู้ฟังเสียหน้า ดังที่พบในกรณีการร่วมกันพูดล้อภายในกลุ่ม การพูดล้อต่อหน้าบุคคลอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่ม หรือกรณีที่ผู้ฟังไม่เข้าใจเจตนาการสื่อสารอารมณ์ขันของผู้พูด นอกจากนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าอารมณ์ขันมีความสัมพันธ์กับอำนาจใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ อารมณ์ขันเป็นเครื่องมือในการแสดงอำนาจหรือควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่น เราเรียกอารมณ์ขันประเภทนี้ว่า “อารมณ์ขันแสดงอำนาจ” ส่วนลักษณะที่ 2 คือ อารมณ์ขันเป็น

เครื่องมือในการทำหายอำนาจของบุคคลที่มีสถานภาพสูงกว่าซึ่งเรียกว่า “อารมณ์ขันแสดงการแข่งขัน” สำหรับประเด็นนี้ อาจกล่าวได้ว่าอารมณ์ขันอาจนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการคุกคามหน้าผู้อื่น แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ทำลายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมสนทนาไปเสียทีเดียว